

**ARBETSLIVS- OCH
JÄMSTÄLLDHETSUTSKOTTETS
UTLÅTANDE 9/2009 rd**

**Regeringens proposition med förslag till lag om
främjande av sjukpensionärers återgång i arbe-
te**

Till social- och hälsovårdsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 19 maj 2009 en proposition med förslag till lag om främjande av sjukpensionärers återgång i arbete (RP 72/2009 rd) till social- och hälsovårdsutskottet för beredning och bestämde samtidigt att arbetslivs- och jämställdhetsutskottet ska lämna utlåtande i ärendet till social- och hälsovårdsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringsråd Päivi Kerminen och överinspektör Patrik Kuusinen, arbets- och näringsministeriet
- regeringssekreterare Maritta Hirvi, social- och hälsovårdsministeriet
- förmånschef Marja-Leena Seppälä, Folkpensionsanstalten

- ledande expert Matti Ylikoski, Arbetshälsoinstitutet
- ordförande Markku Lehto, Sata-kommittén
- biträdande direktör Kaija Kallinen, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- jurist Heli Puura, Tjänstemannacentralorganisationen FTFC rf
- sakkunnig, GRM Vesa Rantahalvari, Finlands Näringsliv
- direktör Pasi Paksuniemi och sakkunnig Pauli Löija, Helsingin klubitalot ry
- utbildningsdirektör Mika Vuorela, Mental Hälsa rf
- handikappolitisk planerare Terttu Manelius, Handikappforum rf
- verkställande direktör Marjatta Varanka, VATES-Stiftelsen
- chefsjurist Heikki Kotila, Ömsesidiga arbetspensionsförsäkringsbolaget Varma.

Dessutom har skriftligt utlåtande lämnats av Förbundet Utvecklingshämning.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår en lag om främjande av sjukpensionärers återgång i arbete. Den nya lagen ska gälla både personer som får invalidpension enligt arbetspensionslagarna och personer

som får sjukpension enligt folkpensionslagen. Deras återgång i arbete ska stödjas genom att de under pensioneringen får rätt att tjäna upp till

600 euro i månaden genom arbete utan att det påverkar pensionen.

Den som får sjukpension enligt folkpensionslagen ska vid sidan av pensionen kunna tjäna högst 600 euro i månaden utan att den aktuella sjukpensionen påverkas av inkomsterna. Den som får full invalidpension enligt arbetspensionslagarna ska vid sidan av pensionen kunna tjäna högst 40 procent av sin stabiliserade genomsnittliga inkomst för tiden innan arbetsoförmågan började eller högst 600 euro i månaden, om 40 procent av den stabiliserade genomsnittliga inkomsten är lägre än 600 euro. Den som får delinvalidpension enligt arbetspensionslagarna ska få tjäna högst 60 procent av sin genomsnittliga inkomst för tiden innan arbetsoförmågan började eller högst 600 euro i månaden, om 60 procent av den genomsnittliga inkomsten är lägre än 600 euro. Inkomstgränsen på 600 euro ska enligt förslaget inte kopplas till index.

Om arbetsinkomsterna överstiger de föreslagna gränserna, ska utbetalningen av pensionen

stoppas och pensionen lämnas vilande i minst tre månader och högst två år. Den vilande pensionen börjar betalas ut på nytt utan bedömning av arbetsförmågan när den som får sjuk- eller invalidpension har anmält till pensionsanstalten att han eller hon har slutat arbeta eller att arbetsinkomsterna har sjunkit ner till inkomstgränsen. De föreslagna bestämmelserna om att lämna pensionen att vila ska gälla alla invalid- eller sjukpensioner enligt arbetspensionslagarna och folkpensionslagen.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för år 2010 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagen avses träda i kraft vid ingången av 2010 och gälla fram till slutet av 2013. Under giltighetstiden kommer man att följa upp om lagen i tillräckligt hög grad underlättar återgång i arbete för dem som får sjuk- eller invalidpension.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Återgång i arbete från sjukpension

I programmet för Vanhanens andra regering understryks det särskilt att personer med funktionsnedsättning bör få stöd för att aktivt kunna delta i samhället och arbetslivet. Arbete är enligt regeringsprogrammet den bästa metoden för att förebygga utslagning och motverka fattigdom. Att personer med funktionsnedsättning deltar i arbetslivet är viktigt och nödvändigt också i syfte att trygga tillgången på arbetskraft.

För tillfället är antalet personer som får invalidpension enligt arbetspensionslagarna 172 400 i Finland och av dem får 16 500 delinvalidpension. Enligt en studie från i fjol förvärvsarbetar 5 procent av de som får full invalidpension. Av dem som fick delinvalidpension arbetade drygt två tredjedelar, majoriteten av dem regelbundet. Det bedöms att drygt 32 000 av de personer med

full invalidpension som inte arbetar både vill och kan arbeta, åtminstone i viss utsträckning.

Enligt arbetspensionslagarna och folkpensionslagen är syftet med invalid- och sjukpension att ge pensionärer tryggad försörjning när de på grund av sitt hälsotillstånd inte kan få sin försörjning genom arbete. Följaktligen har de här lagarna bestämmelser som begränsar möjligheterna att arbeta. När de lagfästa gränserna överskrids påverkas invalid- och sjukpensionen av arbetet och arbetsinkomsterna.

Regeringen bedömer att de gällande bestämmelser som begränsar möjligheterna att arbeta gör det mycket svårare för dem som får invalid- eller sjukpension att återgå i arbete. Arbetspensionslagarnas bestämmelser om inkomstgränser går vid 40 respektive 60 procent och hindrar framför allt personer med liten pension och låg stabiliserad genomsnittlig inkomst att få arbete. Också det faktum att arbetspensionslagarna saknar bestämmelser som tillåter att pensionärer lå-

ter pensionen vila en viss, i lagen fastlagd tid kan vara ett hinder för att återgå i arbete. För personer med sjukpension enligt folkpensionslagen är det ett särskilt hinder att bestämmelserna om rätt att låta pensionen vila inte gäller de som får rehabiliteringsstöd eller sjukpension där arbetspensionsinkomsterna har dragits av. Pensionärs intresse för att förvärvsarbeta kan dessutom dämpas av att de går miste om bostadsbidrag för pensionstagare om sjukpensionen vilar.

Hur återgång i arbete kan främjas

Inkomstgränsen 600 euro

Regeringen föreslår att personer som fårsjukpension får rätt att tjäna in upp till 600 euro i månaden genom arbete under pensioneringen utan att det påverkar pensionen. Den föreslagna inkomstgränsen på 600 euro gäller både invalidpensioner enligt arbetspensionslagar och sjukpensioner enligt folkpensionslagen. Inkomstgränsen på 600 ska inte kopplas till index eftersom giltighetstiden för den temporära speciallagen är bara fyra år.

De som får full sjukpension från Folkpensionsanstalten har från och med 1999 haft rätt att tjäna in upp till 588,66 euro per månad utan att förvärvsinkomsten inverkar på utbetalningen av sjukpensionen. Syftet med bestämmelsen är att ge pensionärer en möjlighet att förbättra sin försörjning genom att tjäna in förvärvsinkomster vid sidan av pensionen. Den föreskrivna inkomstgränsen har inte bundits vid index, därför har den inte heller följt den allmänna löneutvecklingen. Om inkomstgränsen indexjusterades, skulle den ligga vid cirka 700 euro per månad. Utskottet fäster uppmärksamhet vid att den föreslagna inkomstgränsen utan en indexjustering höjer inkomstgränsen för dem som får full sjukpension enligt folkpensionslagen med bara cirka 11 euro per månad och konstaterar att en ännu högre inkomstgräns effektivare skulle uppmuntra till arbete.

Genom att höja inkomstgränsen för dem som får invalid- eller sjukpension till 600 euro vill regeringen främja pensionärers återgång i arbetet. Utskottet påpekar att den föreslagna inkomst-

gränsen på 600 euro per månad dock i vissa fall de facto kan göra det svårare för dem som får sjukpension att få arbete. Det beror på att om man följer den gällande miniminivån för löner enligt arbetskollektivavtalen behöver man jobba bara cirka 17–20 timmar per vecka för att tjäna in en arbetsinkomst som överskrider den föreslagna inkomstgränsen på 600 euro. Enligt utredning har detta redan med de gällande inkomstgränserna för sjukpension lett till att pensionerade arbetstagare har blivit tvungna att förkorta sin arbetstid eller tacka nej till överenskomna generella lönepåslag. Ur arbetsgivarens synvinkel sett kan ett minskat antal arbetstimmar komma att kräva rekrytering av ny personal, vilket i sin tur kan leda till att anställningen för den som får invalidpension och har kortare arbetsdagar avbryts.

Utskottet konstaterar att uppkomsten av sådana situationer ytterligare kan försvåra återgången i arbete för dem som får invalid- eller sjukpension och föreslår att social- och hälsovårdsutskottet överväger en höjning av inkomstgränsen till 700 euro per månad.

Vilande pension

Enligt den föreslagna lagen ska utbetalningen av invalid- respektive sjukpensionen avbrytas och pensionen lämnas att vila i minst tre månader och högst två år, om arbetsinkomsterna överskrider den föreskrivna inkomstgränsen på 600 euro per månad. Pensionärer ska alltid ha rätt att återfå en vilande pension inom denna tid av högst två år utan att arbetsförmågan behöver bedömas på nytt, om arbetsinkomsterna sjunker så mycket att de ligger vid inkomstgränsen på 600 euro. Även en sjukpension som beviljats för viss tid kan lämnas vilande. Pensionen ska få lämnas vilande hur många gånger som helst, men den får lämnas vilande på nytt bara i sådana fall att den har betalats ut i minst tre månader mellan varven.

Arbets- och jämställdhetsutskottet ser positivt på regeringens förslag om att möjligheten att lämna pensionen vilande också ska gälla pensioner i enlighet med arbetspensionslagarna. Det

påpekar dock att den föreslagna tiden om två år då invalid- eller sjukpensionen får lämnas vilande kan vara för kort, särskilt då det gäller att underlätta återgång i arbete för de som får pension på grund av mentala problem. För rehabiliteringsklienter inom mentalvården är det utomordentligt viktigt med en trygg och tillräckligt lång övergångsperiod mellan pension och arbete för att de ska få arbete. Ovisshet om fortsatt försörjning utifrån pensionen efter två års arbete urholkar hälsotillståndet och gör det ännu svårare att få arbete. En övergångsperiod på två år kan också av andra skäl vara för kort för dem som får sjukpension. Inte ens två års regelbundet arbete garanterar att de som har stått utanför arbetslivet på grund av arbetsoförmåga kommer att orka i arbetet och det kan i sin tur göra att den som lämnat sin pension vilande också efter två lyckade år i arbetslivet kanske återgår i sjukpension i stället för att fortsätta i arbetslivet.

Antalet gånger man får lämna sin sjuk- respektive invalidpension vilande har inte begränsats i den föreslagna lagen utan man får lämna sin pension vilande på nytt. Förutsättningen för att kunna lämna pensionen vilande på nytt är dock att pensionen betalats ut i minst tre månader innan den lämnas vilande på nytt. Enligt utredning kan denna obligatoriska pensionering på tre månader leda till att ett lyckat arbetsförhållande temporärt måste avbrytas för tre månader på grund av att man inte vågar avstå från sjukpensionen utifrån två år i arbetslivet. Att då avbryta anställningen för tre månader är inte vettigt, enligt utskottets mening. Därför anser det att man i sådana fall och på pensionstagarens begäran bör kunna ha pensionen vilande utan den obligatoriska pensioneringen. Före beslutet om att lämna pensionen vilande på nytt bör situationen för den som får sjukpension granskas i samråd mellan olika aktörer. Att pensionen har vilat i fyra år i rad kan anses vara ett tillräckligt bevis på att personen i fråga har blivit fast sysselsatt och fått fotfäste i arbetslivet.

Utskottet föreslår att social- och hälsovårdsutskottet överväger om den obligatoriska pensioneringen på tre månader är nödvändig.

Arbetskraftsservice ska hjälpa sjukpensionärer att få arbete

I motiven till propositionen uppger regeringen att en person som lämnat sin invalidpension vilande på grund av den gällande lagstiftningen har rätt att få sysselsättningsservice från Arbetskraftsförvaltningen. Inom utkomstskyddet för arbetslösa betraktas personen inte som arbetsoförmögen under den tid som pensionen vilar. Regeringen bedömer inte möjligheterna för dem som får invalidpension att få sysselsättningsservice från Arbetskraftsförvaltningen. Utskottet ser det som en brist och konstaterar att regeringen noggrannare borde ha bedömt möjligheterna för dem som får invalidpension att få sysselsättningsservice från Arbetskraftsförvaltningen.

En sjukpensionär som försöker återvända till arbetslivet och söker jobb på Arbets- och näringsbyrån registreras som arbetssökande. Personens eventuella arbetsoförmåga spelar således ingen roll då förutsättningarna för att registrera sig som arbetssökande granskas. Däremot måste Arbets- och näringsbyrån bedöma om en person som får sjukpension är förvärvsduglig för att kunna registrera denne som arbetslös arbetssökande. Det krävs också att den offentliga Arbetskraftssevcen med gott resultat kan hjälpa personen i fråga att få arbete. Den som lämnat sin sjuk- respektive invalidpension vilande anses inte vara arbetsoförmögen, så det går att registrera honom eller henne som arbetslös arbetssökande utan särskild bedömning. Arbetslösa arbetssökanden som får sjuk- respektive invalidpension och som lämnat sin pension vilande är berättigade till lönesubvention och andra åtgärder som främjar sysselsättning.

Enligt lagen om offentlig Arbetskraftsservice och dito anvisningar är den som lämnat pensionen vilande berättigad till lönesubvention och andra åtgärder som främjar sysselsättning. Enligt lagens 7 kap. 3 § kan lönesubvention dock inte beviljas om det anställningsförhållande som subventionen är ämnad för har börjat innan beslut om att bevilja subvention har fattats. I praktiken kan detta bli ett hinder för de som lämnat sin pension vilande att få lönesubventionerat arbete, eftersom de inte kan lämna sin pension vi-

lande förrän de har arbetsinkomster och en anställning.

Att lämna pensionen vilande kan bli ett betydande verktyg för dem som får sjukpension att få jobb, förutsatt att förfarandet flexibelt kan koppla ihop med en lönesubvention som sänker tröskeln för att rekrytera personer som efter pensioneringen återgår i arbetet. Det bör göras möjligt att bevilja lönesubvention redan under den tid pensionen betalas ut. Enligt utskottet är det viktigt att bestämmelserna om lönesubvention klarläggs och vid behov ändras så att lönesubventionerat arbete flexibelt ska kunna utnyttjas för att främja sysselsättning bland dem som får sjukpension och dem som lämnat sin pension vilande.

Uppföljning av lagens konsekvenser

Trots den föreslagna speciallagen kan det på grund av det exceptionellt svåra ekonomiska läget i Finland bli svårt för dem som får sjukpension att få arbete. Risken är att man därför inte får tillräckligt med information om lagens genomslagskraft för att kunna bedöma om den tem-

porära lagstiftningen behövs. Det är påkallat att väga in det exceptionella ekonomiska läget när man bedömer om den temporära lagstiftningen behövs. Dessutom anser utskottet att man bör överväga att förlänga giltighetstiden för den temporära lagen efter fyra år.

Syftet med propositionen är att ge de som får sjuk- respektive invalidpension bättre chanser att delta i arbetslivet inom ramen för sin egen arbetsförmåga och att skapa bättre förutsättningar för dem att ta emot sporadiska och kortvariga jobb. Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet anser att propositionens mål och de föreslagna åtgärderna är betydelsefulla och att de pekar i rätt riktning. Men det konstaterar att de föreslagna åtgärderna inte ensamma räcker till för att stödja återgång i arbete för de som får sjuk- eller invalidpension och att även andra åtgärder för att hjälpa dem att få arbete bör övervägas.

Utlåtande

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet föreslår

att social- och hälsovårdsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors den 4 juni 2009

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Arto Satonen /saml
vordf. Jukka Gustafsson /sd
medl. Hannakaisa Heikkinen /cent
Anna-Maja Henriksson /sv
Arja Karhuvaara /saml
Johanna Karimäki /gröna
Merja Kuusisto /sd
Merja Kyllönen /vänst

Jari Larikka /saml
Markus Mustajärvi /vänst
Paula Sihto /cent
Katja Taimela /sd
Tarja Tallqvist /kd
Jyrki Yrttiaho /vänst
ers. Juha Rehula /cent
Lenita Toivakka /saml (delvis).

Sekreterare var

konsultativ tjänsteman Marjaana Kinnunen.

AVVIKANDE MENING

Motivering

Syftet med lagändringen är att göra det lättare för dem som får sjuk- eller invalidpension att återgå i arbete. Målet är i och för sig rätt och riktigt. Men att lägga en fast gräns i euro för arbetsinkomster som tjänas in vid sidan av pensionen leder till att lagens ursprungliga syfte urholkas, om gränsen är för låg och om den inte justeras årligen. En gräns på 600 euro innebär i framtiden att man för att kunna passa ihop både arbetsinkomster och pension måste skära ner på antingen arbetstid eller lön. Det är inte ändamålsenligt om meningen är att pensionstagaren ska få en del av sin försörjning genom förvärvsarbete.

Gränsen bör också justeras årligen enligt löne- och prisutvecklingen. Det är orättvist att lägga ett sådant lönetak för en målgrupp som redan annars har det svårt på arbetsmarknaden eller som försöker återgå i arbete. Trots att utskottet i sitt utlåtande stöder en höjning av inkomstgränsen från 600 till 700 euro föreslår det ingen årlig

justering av gränsen. Därför föreslår vi ett nytt 2 mom. i 3 §.

Regeringen föreslår att pensionen ska få vila i två år trots att begränsningen tidigare har varit fem år i fråga om folkpensionen. Två års arbete berättar inte hela sanningen om hur till exempel rehabiliteringsklienterna inom mentalvården orkar i arbetet. Osäkerhet i fråga om grundtryggheten kan till och med leda till att hälsotillståndet försämras eftersom mentala problem ibland är cykliska.

Vi föreslår att också ikraftträdandebestämelsen ses över och att lagen ska gälla fram till 2015.

Ståndpunkt

Vi föreslår alltså

att lagförslaget godkänns med ändringar (Avvikande meningens ändringsförslag).

Avvikande meningens ändringsförslag

Lag

om främjande av sjukpensionärers återgång i arbete

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 och 2 §
(Som i AjUU)

3 §

Inkomstgräns vid invalidpension enligt arbetspensionslagarna

Arbetsinkomsterna för den som får invalidpension enligt arbetspensionslagarna påverkar inte utbetalningen av invalidpension om:

1) arbetsinkomsterna för den som får full invalidpension är högst 40 procent av den stabili-

serade genomsnittliga inkomsten för tiden innan arbetsförmågan började eller, om dessa 40 procent av de stabiliserade genomsnittliga inkomsterna är mindre än 700 euro, högst 700 euro i månaden, eller

2) arbetsinkomsterna för den som får delinvalidpension är högst 60 procent av den stabiliserade genomsnittliga inkomsten för tiden innan arbetsförmågan började eller, om dessa 60 procent av de stabiliserade genomsnittliga inkomsterna är mindre än 700 euro, högst 700 euro i månaden.

Inkomstgränsen justeras årligen genom förordning av statsrådet i motsvarighet till utvecklingen av konsumentprisindex (Nytt).

4 §

Vilande invalidpension enligt arbetspensionslagarna

Om den som får invalidpension enligt arbetspensionslagarna förvärvsarbetar och arbetsinkomsterna för detta arbete överstiger både den gräns på 700 euro i månaden som avses i 3 § och 60 procent av den stabiliserade genomsnittliga inkomsten för tiden innan arbetsförmågan började, ska utbetalningen av invalidpensionen efter meddelande från pensionstagaren eller på pensionsanstaltens initiativ avbrytas och pensionen lämnas vilande.

(2 mom. som i AjUU)

Om det uppskattas att arbetsinkomsterna enligt 1 mom. i ett års tid överstiger både den gräns på 700 euro i månaden som avses i 3 § 1 punkten och 40 procent av den stabiliserade genomsnittliga inkomsten för tiden innan arbetsförmågan började, ändras full invalidpension till delinvalidpension från ingången av den månad som följer på förändringen.

5 §

Inkomstgräns vid sjukpension enligt folkpensionslagen och vilande pension

Utbetalningen av sjukpension enligt folkpensionslagen påverkas inte, om pensionstagarens arbetsinkomster är högst 700 euro i månaden. Om pensionstagaren tjänar mer än 700 euro i månaden, ska utbetalningen av sjukpensionen efter meddelande från pensionstagaren eller på Folkpensionsanstaltens initiativ avbrytas och pensionen lämnas vilande.

(2 mom. som i AjUU).

6 §

Invalid- eller sjukpensionens vilandetid och indragning av pensionen

En invalid- eller sjukpension lämnas vilande utan avbrott i minst tre månader och högst fem år.

En invalid- eller sjukpension kan på begäran lämnas vilande på nytt i högst fem år.

Om krav på återupptagen betalning av invalid- eller sjukpension som lämnats vilande enligt denna lag inte framställs inom fem år efter det att pensionen lämnades vilande, dras pensionen in räknat från den tidpunkt den lämnades vilande.

7—11 §

(som i AjUU)

12 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2010 och gäller till och med den 31 december 2015.

(2—4 mom. som i AjUU)

AjUU 9/2009 rd — RP 72/2009 rd

Helsingfors den 4 juni 2009

Markus Mustajärvi /vänst
Merja Kyllönen /vänst
Jyrki Yrttiaho /vänst
Jukka Gustafsson /sd

Katja Taimela /sd
Merja Kuusisto /sd
Tarja Tallqvist /kd